

Okkupasjonshistorien

Berggravs
rolle i 1940 ^{7p} _{26/10 -78}

Av Arne Tumyr, Kristiansand

Vel er det så at hverken Paal Berg eller Eivind Berggrav i 1940 var direkte med på den skriftlige henvendelsen fra presidentskapet til kongen om å abdisere. Ikke desto mindre påberopte presidentskapet seg for sitt vedkommende etter krigen, iflg. Undersøkelseskommisjonen av 1945, de to herrers medvirkning når det gjaldt å komme til enighet med tyskerne.

På bakgrunn av at biskopen feilaktig tolket Haagkonvensjonen (professor Jon Skeie: «Forhandlingene med tyskerne 1940») forsøkte Berggrav 15. april å stanse uorganisert motstand mot fienden i de okkuperte områder. I radio dagen etter lot han den samme oppfordring gå utover eteren også til ikke-okkupert område.

Kongen og regjeringen var på flukt fra den hensynsløse voldsmakten, og mens tyskerne «brente våre gårder og drepte våre menn», talte biskopen i norsk radio den 16. april, der han bl.a. sa: «Mange har også meget godhet og ridderlighet å fortelle om tyskerne».

Den 18. april skrev den tyske avisen Völkischer Beobachter, etter biskopens radiotale 16. april, at primas i Den norske kirke, Eivind Berggrav, «oppfordret det norske folk til lojalt å samarbeide med de tyske myndigheter og de tyske tropper». Utenriksminister Halvdan Koht holdt en radiotale fra London 5. mai, der han i sterke ordelag tok avstand fra Berggrav, som i etterkrigstiden hadde store problemer med å forklare – og forsvare – sin holdning. (Gunnar Heiene: «Eivind Berggrav» – kap. 13.)

Oslo-bispen avla den 13. juni et besøk i den svenske ambassaden i Oslo. Ambassadør J. Beck-Friis sendte umiddelbart rapport til utenriksminister Günther der det heter: «Han (biskop Berggrav) hadde forvisset seg om at regjeringen i England folkerettslig

sett ikke er berettiget å gi noen direktiver til befolkningen i Norge. Biskopen hadde også fremmet sitt forslag om at administrasjonsrådet skulle avløses av et riksråd som skulle søke å oppnå et virkelig samarbeide med tyskerne. (Det svenske utenriksdepartementets redegjørelse om forholdet til Norge i 1940–43.)

På et forberedende møte i tilknytning til et forhandlingsmøte med tyskerne den 17. juni fremsatte Berggrav følgende forslag: «Stortingets Presidentskap telegraferer straks til Kongen og henstiller til ham at han i forståelse av den nåværende politiske og militære situasjon, og for å sikre det norske folks uavhengighet, gir avkall for seg og sin sønn for sine forfatningsmessige funksjoner.» (Neri Valen, medlem av presidentskapet 1940, i avisen Varden 8.12.47.) (Se også Undersøkelseskommisjonen av 1945, juni-forhandlingene side 249.)

Det ble imidlertid utarbeidet et nytt forslag, som presidentskapet, ledsaget av Berggrav, la frem for Dellbrügge (den tyske sjefforhandler) 17. juni 1940 kl. 22.30. Her sto det at Norge var villig til å slutte separat fred med Tyskland. Stortinget skulle sammenkalles, annullere Elverums-fullmakten, avsette regjeringen, erklære at kongemakten var ute av funksjon, og at dens skjebne måtte avgjøres ved fredsslutningen. (Kilder: H.r.dommer Thomas Bonnevie: «Høyesterett og riksrådsforhandlingene» side 72, Jon Skeie: «Forhandlingene med tyskerne 1940» – side 22 – jfr. «Innstilling fra undersøkelseskommisjonen av 1945» side 320 og Eivind Berggrav: «Da kampen kom» side 204–205.)

Den 4. sept. 1940 uttalte Berggrav til Langesunds Blad: «(. . .) ogsaa de befiøelser som er tillagt kongemakten i Norges grunnlov vil kunne overtas i okkupasjonstiden av andre og med full rettsvirkning.»

Journalisten spør Berggrav: Er lover eller forordninger som etter 9. april 1940 utstedes av den norske regjering bindende for folk og institusjoner i de okkuperte områder? Berggrav: Nei.

Det pinlige i denne saken er at Kars-ten Isachsen, med godkjennelse av Kirke-, forsknings- og utdanningsdepartementet, understøttet av bl.a. Arne Chr. Berg og John Berg, underviser skolens 9.-klassinger på denne måten: Biskop Berggrav sto for det ideologiske og «(. . .) politiske lederskap under krigen (. . .)».